

GÂNDURI ÎN JURUL NUMELUI „IOAN ROMÂNUL” („IOAN CORVIN DE HUNIAD”)

Dr. Gerhardt Hochstrasser

Pe Ioan Românul = Johannes Olahus îl numește literatura istorică:

de limba română: Ioan Corvin de Huniad¹, Ioan Corvin de Hunedoara², Ioan Huniade Corvin³, Ioan Huniade⁴, Ioan Huniadi⁵, Ioan de Hunedoara⁶, Iancu Huniade⁷, Iancu de Hunyad⁸, Iancu de Hunedoara⁹, mai rar Hunyadi Ianoș¹⁰;

de limbă maghiară: Hunyadi Janos¹¹, Hunyadi Corvin János¹²;

¹ Damaschin Bojincă, „Descrierea nașterii și a eroiceștilor fapte a mult vestitului și de toată Europa minunatului erou Ioan Corvin de Huniad” în : „Calendarul românesc de la Buda” 1830.

² Gheorghe Bariț, „Ioan Corvin de Hunedoara. Originea, genealogia, faptele sale importante” în: „Transilvania”, VI (1874), nr.5, p.52; Teodor Popa, „Ioan Corvin de Hunedoara”, publicată în Hunedoara 1928; Nicolae Ilieșiu îl numește „Ioan Corvinul de Hunedoara” în cartea sa „Timișoara – monografie istorică” publicată în Timișoara 1941. I. Lespezeanu și L. Marcu, „Ioan Corvin de Hunedoara” în lucrarea „Ioan Corvin de Hunedoara” în „Colecția Societății pentru răspândirea științei și culturii”, 1957.

³ T. Nicolau, „Ioan Huniade Corvin”, București, 1925.

⁴ Ioan Lupaș, „Voievodul transilvan Ioan Huniade” în: „Studii, conferințe și comunicări istorice”, vol. II, Cluj, 1920.

⁵ Unul, care de regulă a folosit numele de Ioan Huniadi, este N. Iorga. În cartea sa „Opere economice” (reeditarea mai vechilor lucrări economice; București, 1982) folosește de mai multe ori numele „Ioan Huniadi”, dar pe pg. 488 scrie: „românul Iancu Vodă din Inidoara, Ioan Hunyadi”.

⁶ Numele de Ioan de Hunedoara este astăzi mai rar folosit decât cel de Iancu de Hunedoara. Îl folosesc totuși astăzi: I.D. Suciu, „Monografia Mitropoliei Banatului”, Timișoara, 1977, pag. 61, care spune: „Ioan de Hunedoara a fost fiu devotat al Bisericii romano-catolice”. Se pare, deci, că a fost botezat catolic, deci sigur cu numele latinesc de Johannes (Ioannes). Constantin A. Stoide în recenzia sa la cartea lui G. Gündisch, „Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen”, București, 1975, în: „Anuarul de Istorie și Arheologie, A.D. Xenopol”, XIII, Iași, 1976, pp. 391-395.

⁷ Ion Clopoțel, „Dinastia română a Corvinilor – 500 de ani de la Cruciatele lui Iancu Huniade”, Ed. „Societatea de mână”, Lugoj, 1942.

⁸ Iosif Bălan, „Iancu de Hunyad”, Caransebeș, 1897.

⁹ Camil Mureșan, „Iancu de Hunedoara”, București, 1968.

¹⁰ Așa la cronicarul muntean Radu Popescu. Vezi: Dumitru Velciu: „Cronicarul Radu Popescu”, București, p. 165; „Hunedadi Ianoș ... au biruit pe turci”.

¹¹ Pór Antal, „Hunyadi János kormányzoi oklevélből, 1446-1452”, în: „Levél-tári közlemények”, Budapesta, 1923; Bánfi Florio, „Hunyádi János itáliai tartózkodása” în: „Erdélyi Múzeum”, XXXIX, 1934, nr. 7-12; Doberdó Bánlaky József, „Hunyádi János”, Budapesta, 1936.

¹² Schönherr Gyula, „Hunyadi Corvin János”, Budapesta, 1894.

de limbă germană: Johann von Hunyad¹³ (unii maghiarofili și traducători folosesc Johannes Hunyadi);

de limbă latină: Joannes Hunyadi¹⁴, Joannes Corvini de Hunyad¹⁵;

de limbă franceză: Jean de Hunyad¹⁶; etc.¹⁷.

Urmărind literatura în diferite limbi, se constată, că fiecare formă de nume își are tradiția ei. Dar, ne întrebăm, nu putem spune despre o anumită formă de nume, că este cea mai potrivită, cea mai bună? Vom arăta în cele ce urmează, că numele de „Ioan Românul” = „Johannes Olahus” este cel mai just.

Cronicile secolului al XV-lea și al XVI-lea afirmă că Ioan Românul este de origine transilvăneană. Această origine este astăzi acceptată de toți autorii, în ciuda celor afirmate de cronică lui Gheorghe Brancovici¹⁸, care ne spune: „Acest Iancu voevod de felul lui era din Țara Muntenească, născut din femeie greacă, numele tătîne-său au fost But”. Din mai multe documente știm astăzi, că tatăl său era Voicu = „Woyk = Wayk de Hunyad”, iar mama sa Elisabeta Morsinai (din Morsinai = Marginea). Numele familiei „de Hunedoara”¹⁹ = „de Hunyad”, „de Huniad” se trage din posesiunea ei – fortăreața Huniad = „castrum Hunyad”²⁰, care mai târziu a fost mărită și pe care o cunoaștem astăzi sub numele de „castelul Huniazilor de la Hunedoara”. Acest castru s-a construit

¹³ Johannes von Hunyad este traducerea formei latine de Johannes de Hunyad resp. formei maghiare de Hunyadi János. Numele de Johannes Hunyadi sau Hunyadi; așa la: Johann N. Preyer: „*monographie der königlichen Freistadt Temesvár*”, Timișoara, 1853, și la: Armin Barát: „*Die königliche Freistadt Temesvár*”, Timișoara, 1902, ș.a.) este incorect, deoarece s-a tradus doar János în Johannes și nu și Hunyadi, ce nu înseamnă altceva de „din” sau „de Hunyad” = „von Hunyad”.

¹⁴ Kovács Mátyás, „*Biographia Joannis Hunyadi ...*”, Eger, 1818.

¹⁵ Georgius Fejér (1766-1851), „*Genus, incunabula et virtus Hoannis Corvini de Hunyad, regni Hungariae Gubernatoris*”, Buda, 1844.

¹⁶ Charles Louis Chassin, „*La Hongrie, son genie et se mission, suivi de Jean de Hunyad, récit du XV-e siècle*”, Paris, 1855 și 1859.

¹⁷ Slobodan Srećković, „*Osmanlijski novac kovar na tlu Jugoslavije*”; Beograd, 1987; folosește în textul sârbo-croat „Janko Hunjadi” pp. 28, 53, în textul englez „John Hunyadi”, p. 29, și în textul turcesc „Yanko Hunyadi”, p. 31. În limba sârbă mai apare și numele de „Janko Sibinijac” = „Iancu Sibianul”, și anume pe timpul când era voievodul Transilvaniei. Despre acest nume mai rar folosit ne spune Ion Clopoșel, (v. nota 7; aici p. 13) : „Fiindcă sediul voievodatului de Ardeal era în Sibiu, Iancu este cântat în eposurile românești, sârbești și ungurești, ca un Iancu Sibianu”.

¹⁸ Gheorghe Brancovici, „*Cronica Românească. 1684-1687*”, București, 1987, p.64.

¹⁹ Etimologia numelui „Hunedoara” o aduce Oliver Veselescu, „*Castelul de la Hunedoara*” Ed. a II-a, București, 1968, p.7: Sufixul maghiar –oara precedat de vechiul nume al localității. Cunoaștem astfel: Temesvár – Timișoara, Segesvár – Sighișoara și altele, tot așa Hunyadvár – Hunedoara. Vom reveni spre sfârșitul lucrării asupra acestui nume și vom arăta că numele de Huniad este anterior cuceririi maghiare și, deci, de preferat celui de Hunyadvár = Hunedoara (cum este cazul la numele Cluj, care sub unguri a devenit Clusvar, Kolozsvár).

²⁰ Ion Clopoșel, (v. nota 7) vede foarte clar de unde provine numele latin de mai târziu, când el era capul familiei, al lui Ioan Românul. Clopoșel scrie pe pp. 40-41: „De îndată ce Iancu Huniade (își completează titlul de noblete după acest castru) ajunge regent, îl amenajează pentru locuit și-l reconstruiește radical făcându-l apt pentru scopuri militare defensive. El transformă cetatea într-un castel somptuos ...” Vom reveni spre sfârșitul lucrării și asupra termenilor de „castru” și „cetate”, spre a le elucida.

înainte de 1364, an în care este atestat un castelan: „Ubul de Hunyad castellanus”²¹. În anul 1409 această fortăreață este dăruită lui Voicu, tatăl lui „Ioan Românul”, și rudelor sale cu toate fânețele, pășunile, păsurile, apele și eleșteiele aparținătoare, după vechile și adevăratele ei hotare. Citim în acest document²² că regele Sigismund dăruiește și hărăzuiește lui Voicu, fiul lui Șerban, militar al curții sale, pentru servicii fidele și merite dintre cele mai luminoase („fidelium Servitiorum praeclaris meritis Voyk, filii Serbe, aule nostre milites”) posesiunea sa regală numită Castrul de Huniad = Hunedoara („possessionem nostram Regalem Hunyadvár”; numele maghiar de Hunyadvár este corespondentul termenului latin de „castrum de Hunyad” – G.H.), proprietate ce va fi a lui cât și a fraților lui Mogoș și Radu și al vărului lor după unchi, Radu, precum și al fiului lui Voicu, Ioan („memorato Woyk militi et per cum Magas et Radul carnalibus, ac Radul patrueli fratribus, nec non Johanni filio suis”).

Camil Mureșan²³ fixează nașterea lui Ioan Românul „pe anul 1407”. Este clar, că nașterea lui a fost câțiva ani înaintea datei daniei regelui Sigismund. Ioan Românul a mai avut un frate, Ioan cel Tânăr, născut după data acestei danii și căzut pe câmpul de luptă de la Belgrad în 1441.

Ioan Românul intră prin 1430 în slujba directă a regelui Sigismund de Luxemburg, ca militar de gardă – „miles”, fapt pentru care Vlad Dracul îl va numi „Ioanș vitez” pe limba slavonă. În toamna anului 1431 îl va însoți pe Sigismund în Italia, iar la întoarcere îl vom găsi atestat la 17 ianuarie 1434 la Basel/Elveția. În 2 iunie 1435 regele Sigismund cât și Ioan Românul se aflau la Trnava în Slovacia. Aici Sigismund împrumută de la Ioan Românul 1050 florini de aur și-i zălogește în schimb târgul Komyathy și tot districtul Komyathy din Banat („oppidum nostrum Komyathy vocatum, cum tot Districtus similiter Komyathy ...”). Din faptul, că Sigismund, rege al mai multor țări, ia împrumut de la un nobil din suita sa, se poate deduce ușor poziția excepțională a acestuia din urmă, denumit aici clar „Johannes Olahus” = Ioan Românul. În actul²⁴ ce l-a întocmit regele Sigismund cu această ocazie, citim, că Sigismund declară, că zălogește târgul și districtul Komyathy din Banat „fidelului nostru ales Ioan numit Românul, fiul fostului Voicu de Huniad, ai curții noastre oștean mobil („fidelis noster Egregius Johannes dictus Olah, filius quondam Woyk de Huniad, Aule noster Milites”). Este

²¹ Gheorghe Anghel, „Fortificații medievale de piatră din secolele XIII-XVI”, Cluj Napoca, 1986, pp.124-134, nota 253 – după G. Entz: „Die Baukunst” (Arta construcției), vol. I, p. 173.

²² Eudoxiu de Hurmuzaki, *Documente privitoare la Istoria Românilor*, vol. I, parte 2; N. Densușianu, „Documente privitoare la Istoria Românilor: 1346-1450”, București, 1890, Documentul nr.CCCLXXXI, p. 462.

²³ Mureșan, (v. nota 9) p.41.

²⁴ Pesty Frigyes, „*Krassó vármegye története*” (Istoria comitatului Caraș), vol. III, „Colecția de documente”, Budapesta, 1882. Documentul nr.255, pp. 351-352, eliberat de „Nos Sigismundus dei gracia Romanorum Imperator semper Augustus” „in Tirmauie” la 2 iunie 1435. N. Densușianu, (v. nota 22) doc. nr. CCCXCIX.

amintit și fratele lui Ioan („alterii Johannes fratirii suo carnali”). Acest document este de o excepțională valoare, pentru că ne arată cum era numit Ioan, fiul lui Voicu, la cea mai importantă europeană din acele timpuri, înainte de a primi funcții de stat (ban, comite, căpitan suprem, voievod, guvernator). Numele sub care este atestat aici, cel de Johannes Olahus – Ioan Românul, este numele lui cel mai important, deoarece afirmă un adevăr etern, și anume, că era român prin naștere. Că numele de „Ioan Românul” era folosit și în alte documente ne arată Ion Clopoțel²⁵ prin următoarele cuvinte: „În diplomele împărătești din 1434, 35 și 37 i se spune „Joannes Olah filius quondam Voic de Hunyad” și „Atât de manifest răspândită e faima de român a lui Iancu, încât înșiși regi de talia lui Sigismund șiu papi ca Pius II îl numesc pe Iancu „Olahul” sau românul: „Valachus”, „Dacus”, „Blachus”.

Prin documentul²⁶ său, dat la Praga în 1437, împăratul Sigismund le aduce aminte celor doi „fidei Români, fiii fostului Voicu de Huniad” („fidelibus nostris vtrique Johanni Olah filiy condam Woyk de Hwnyad”) că s-au obligat a-i presta servicii militare pe trei luni cu 50 de lănci. Și regele Albert, în anul 1439, când le va zălogi²⁷ fiilor lui Voicu, celor doi Ioani Români, patru târguri din Ungaria, ce erau necesari pentru apărarea castrelor de la Severin, Gureni, Orșova și Mehadia, le va titula „nostrorum Egrejiorum utrisque Johannis Olah de Hunyad”.

Numele de „Iohannes Olah”, dat în documentele amintite, a fost tradus de Nicolae Densușianu deja în 1890 cu „Ionu Olah (adică Românul)” și „Ionu Românul”, ba chiar și numele de „Joannes de Hunyad” din documentul nr.DCI din 1446 cu „Ionu Corvinul (Românul). Din păcate, însă exemplul dat de Densușianu nu a fost urmat de ceilalți autori istorici, care au folosit în limba română nu mai puțin de zece forme diferite de nume pentru una și aceeași persoană. Acest fapt ne determină a arăta aici, că numele de Ioan Românul este cel mai potrivit nume pentru acest erou român al luptelor antiosmanice.

Vom analiza în continuarea lucrării de față și denumirile sub care apare Ioan Românul în documentele contemporane lui, pentru a putea studia toată complexitatea „problemei”.

1. Într-un document din anii 1431-1433²⁸ Vlad Dracul îl numește pe Ioan Românul „Ioanăș viteaz” (de pita Ioanășa viteza”, iar în altul din 1434²⁹ la fel „viteazul Ianăș”, înțelegând prin titlul de „viteaz” un militar nobil = „miles” (din documentele latinești), ce de fapt și era Ioan Românul înainte de a primi funcții de stat. Mai târziu Vlad Dracul îl va numi „Huniad Ianăș” (după 7 martie

²⁵ Clopoțel, (v. nota 7), aici p. 13.

²⁶ Densușianu, (v. nota 22), doc. nr.DXXIV, pp. 627-628, eliberat la Praga în 1437.

²⁷ Desușianu, (v. nota 22), doc. nr.DL, p. 648, eliberat la Pojoni în 1439.

²⁸ Ioan Bogdan: „Documente și regeste privitoare la Relațiile Țării Rumânești cu Brașovul și Ungaria în secolul XV și XVI, București, 1902; doc. nr.XXXV, p.40.

²⁹ Idem, doc. nr. XLI, pp. 43-44.

1441)³⁰ și „Janăș ot Hunada, vovoda erdelski i șpan Sekuloma i Tămișvaru” (în 20 septembrie 1444)³¹. Într-un alt document³² Vlad Dracul se plânge lui Ioan Românul numindu-l aici „șpan Temișvarskom, Ianăș vovod”.

2. Vladislav vodă (fiul lui Dan) se plânge Brașovenilor că, „părintele Ianeșă vovod” i-a luat dreapta sa ocină și țărișoara Făgărașului și Amlașul³³.

3. În 17 februarie 1453 Alexandru vovod se închină din Suceava lui Ioan Românul numindu-l „părintele domniei mele Ianuș vovod, locțiitorul domnului craiului Vladislav”³⁴.

4. În 11 februarie 1450 Bogdan vodă, fiul lui Alexandru cel Bun, se închină din Târgul de Jos (Roman) lui Ioan Românul ca guvernator al Ungariei numindu-l „părintele Ianășu ot Hunidiie”³⁵, iar în 5 iulie 1450 reînnoiește jurământul de credință către „iubitul nostru părinte și domn Ianășu vovodea ot Huneadia, a toată crăiia ungurească guvernator”³⁶.

5. În documentul³⁷ său din 27 septembrie 1439 regele Ungariei Albertus îl numește pe Ioan Românul „fideles noster dilectus, Magnificus et Egregius vterque Johannes de Hunyad Banus noster Zewrinienses” sau numai „Joannes banus”.

6. În documentul³⁸ său din 9 august 1440 regele „Wladislaus” îi răsplătește pe eroul nostru și pe fratele său „Johannes minor”, cei doi fii ai lui Voicu de Huniad („virorum magnificorum utrisque Joannis, filiorum Wayk de Hunyad”) pentru faptele lor vitejești.

7. Cronicarii turcești îl amintesc pe Ioan Românul de multe ori și anume ca „Jangu (Huniad)”: Halil ibn-i Ismail ibn-i șeih Bedreddin Mahmud ibn-i Simavi (Simavna-Kadîsîoglu) îl numește în jurul anului 1455 „Jangu cel afurisit”³⁹; Obradj bin Adil (a trăit în secolul al XV-lea) scrie: „beiul ungu-resc, Ianku-oglu, cel murdar, murind fiul său a atacat, încercând să-i ia

³⁰ Documenta Romaniae Historica. D. Relații între țările române. Vol. I (1222-1456), București, 1977; doc. nr.263, pp. 363-364 și Bogdan (v. nota 28), doc. nr. L, p. 53.

³¹ Idem, doc. nr.276, pp.284-287.

³² Gr. C. Tocilescu: 534 documente istorice slavo-române din Țara Românească și Moldova privitoare la legăturile cu Ardealul 1346-1603. Din arhivele orașelor Brașov și Bistrița în text original însoțit cu traducerea românească. Viena 1905-1906; reeditat: București, 1931; doc. nr. 63.

³³ Idem, dic. Nr.60. Dacă în textul slavon Vladislav, voievodul Țării Românești, îl numește pe Ioan Românul „părintele Ianeșă vovod”, atunci în textul latinesc îl numește „magnificus dominus Johannes de Hunyad, dominus et pater noster” (conform DRH. D.I. (v. nota 30), doc. nr.318 din 11 aprilie 1453).

³⁴ Tocilescu (v. nota 32), doc. nr.482.

³⁵ Idem, doc. nr.483.

³⁶ Idem, doc. nr.484.

³⁷ Pesty (v. nota 24), doc. nr.282,

³⁸ DRH. D.I. (v. nota 30), doc. nr.259. – Densușianu (v. nota 22), doc. nr.563, p.664. – Gustav Gündisch: Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen (= Carte de documente privitoare la Istoria Germanilor în Transilvania), vol. V: 1438-1457, București, 1975; doc. nr.2382, p.58 (v. și nota 6).

³⁹ Mihail Guboglu și Mustafa Mehmet: Cronici turcești privind țările Române, vol. I: Sec. XV – mijlocul sec.XVII, București, 1966; aici: p. 66.

locul”⁴⁰; Dervis Ahmed (Aşîk-Paşa-Zade) (1400-1481) scrie: „acel martaloz căruia i se spune Ianku”⁴¹ și Mehmed Nesri (aproximativ 1450-1520) scrie: „dar izvorul răutăților este Huniad”⁴².

8. Întrucât documentele sârbești, bulgărești și grecești nu-mi stau la îndemână, îl voi cita pe Mureșan⁴³: „Izvoarele sârbești și grecești îl numesc pe eroul nostru Janko, Jangos”.

9. Documentele ce le va elibera Ioan Românul, după ce a ajuns în funcții mari de stat, se va numi „Johannes de Hunyad, Johannes de Hwnyad, Joannes de Hunyad”⁴⁴. Când dăruiește în 1442⁴⁵ capitlului de Alba Iulia satele „Bolgár Cserged, Diomal et Tinod in Comitatum Albenses existentes” pentru mântuirea și odihna sufletului fratelui său „Joannis minori de Hunyad”⁴⁶ se titulează „Joannes de Hunyad inter ceteros honores Vaivoda Transilvaniensis ac Comes de Szolnok”.

Am văzut, așadar, că Ioan Românul = Joannes Olahus apare în documentele lui și în documentele contemporane lui cu următoarele forme ale prenumelui său: Johannes, Joannes – în documentele de limbă latină; Ioanăș, Ianăș – în documentele de limbă slavonă din Țara Românească și Moldova; Iangu, Ianku – în cronicile turcești și Ianko, Iargos – în izvoarele sârbești și grecești. Formele de Iangu, Ianku, Ianko și Iangos sunt folosite pe teritoriile sud-dunărene, aflate atunci sub stăpânirea turcească. Întrucât în ultimii ani aproape s-a generalizat folosirea în limba română a numelui de „Iancu de Hunedoare”, ar fi bine să analizăm, dacă este bine, să se prefere numele de Iancu celui de Ioan. Din cercetările academicianului Iorgu Iordan⁴⁷ aflăm, că „Iancu” provine din bulgărescul „Janko”. În realitate, însă, numele de „Janko” este un nume răspândit din Peninsula Balcanică până în Carpații ucrainieni, îl găsim la slovaci și

⁴⁰ Idem, aici: p. 63.

⁴¹ Idem, aici: p. 88.

⁴² Idem, aici: p. 124, nota 32.

⁴³ Mureșan (v. nota 9), aici: p. 41, nota 2.

⁴⁴ La Gustav Gündisch (v. nota 38) la „Johannes de Hwnyad” se referă 234 de documente. – Trei documente cu grafia „Joannes de Hunyad” și „Joannes Hunyad” sunt aduse de I.D. Suciu și Radu Constantinescu: Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului. Vol. I, Timișoara, 1980; doc. nr. 45-47. – În DRH. D.I. (v. nota 30) se regăsesc următoarele documente eliberate de „Johannes de Hunyad”: nr. 266, 268, 282, 286, 287, 289, 291, 296, 308, 309, 310, 322, 328 și 333.

⁴⁵ Densușianu (v. nota 22), doc. nr. 1075, p. 681.

⁴⁶ Sunt autori de limba română, care îl numesc pe „Joannes Minoris de Hunyad” Ioan, iar pe fratele mai mare „Joannes de Hunyad” Iancu de Hunedoara. Nu vedem logica, de ce un „Joannes” este und Ioan, iar celălalt und Iancu. Camil Mureșan (v. nota 9) ne spune pe p.41, nota 2 următoarele: „În documentele latine medievale ambii frați sunt numiți Ioan (Joannes, Johannes), fiindcă în latină nu există echivalentul pentru Iancu”. Ne întrebăm, însă, de nu este consecvent Mureșan, care-l numește pe voevod „Iancu de Hunedoara”, dar pe fratele lui nu-l numește „Iancu cel Tânăr”, ci „Ioan cel Tânăr”. – În plus, Mureșan nu știe că, în documente latine medievale apare numele de Iankus = Iancuș (deci un Ioan Mic, tânăr) la românii din jurul Caransebeșului (v. Pesty la nota 24, aici: doc. nr.295, pp. 387-389, din anul 1443, eliberat de capitlul bisericii catolice din Arad).

⁴⁷ Iorgu Iordan, Dicționar al numelor de familie românești, București, 1983; aici: p. 253.

ucrainieni, dar și la maghiari (ca Jankó⁴⁸). La slovaci și ucraineni terminația slavă „ko” arată desmierdarea unei persoane masculine⁴⁹ și cu același sens a fost preluat și în limba maghiară. Este neîndoielnic, că Ioan Românul a fost botezat cu numele latinesc de Johannes = Joannes⁵⁰, dar este posibil să fi fost desmierdat ca și copil cu numele de „Janko” = Iancu. Ajuns, însă, la curtea regală ca oștean nobil și bărbat obișnuit cu meșteșugul armelor, va purta un nume de viteaz: „Ioan dictus Olahus” și nu de băiețandru.

Putem dovedi prin documente reproduse la Pesty (1882), că în districtul românesc Caransebeș s-au folosit de români pe timpul lui Ioan Românul numele de desmierdare „Iancu = Iancuș”. Așa citim în documentul din 24 august 1443⁵¹: „Petru Românul, fiul lui Stan, din Prisaca și frații săi buni Șandru și Iancuș, cât și Ioan, fiul lui Filip și alți frați din partea unchiului (= verișori) din aceeași Prisaca” („Petrus filius Sthaan de Gepew Wolahus ac Sandor et Jankus Carnalibus necnon Johanne filio Philip et ceteris fratribus suis patruelis de eadem Gepew”). Când, însă, „Johannes de Hwnyad Wayuoda Transsilvanus Sicularumque et Themesiensis Comes” îi amintește în documentul său⁵², eliberat în ziua de 17 iulie 1445 în „Ciuitate nostra Hunyad” (= orașul nostru Huniad), el le numește „Petru, Sandru și Ioan fii lui Stan, precum și Ioan și Ștefan fii lui Filip” („Petro, Sandrino et Johanni filys Staan necnon Johanni ac Stephan filys Philip”). Vedem aici clar, din ordinea în care sunt enumerați frații, că Iancuș era fiul mai mic al lui Stan. Se pare, că în 1443 era încă destul de tânăr de purta un nume de desmierdare, iar în 1445 a intrat deja în rândul bărbaților și purta un nume de adult.

Este bine, deci, să rămânem la numele de bărbat și viteaz „Ioan”.

În final ar fi bine să se mai discute ce nume este de preferat: „Ioan Românul de Huniad” sau „... de Hunedoara”. Pentru neistorici, ambele nume înseamnă același lucru. Este, însă, totuși o diferență mare. Velescu⁵²

⁴⁸ Ballagi Mór: Uj teljes magyar és német szotar (Moritz Ballagi: Neues vollständiges Wörter-Buch der ungarischen und deutschen Sprache), Budapest, 1875; aici: p. 379.

⁴⁹ Pesty (v. nota 24), doc. nr.295, pp. 387-389.

⁵⁰ Pesty (v. nota 24), doc. nr. 296, pp. 389-390.

⁵¹ Velescu (v. nota 19), aici p. 7.

⁵² Este necesară o precizare, deoarece cuvântul maghiar „vár” este „burg” în limba germană, „for-tezza” în limba italiană, „chateau fort” în limba franceză și corespunde termenului românesc de „fortăreață” sau „cetățuie”. Termenul popular de „cetate” pentru o fortăreață este uzual, dar greșit, deoarece îi lipsește diferențierea de finețe pentru diferitele forme de locuri întărite. Pentru termenul de „cetate (castrum)” afirmă acad. Ștefan Pascu (Voievodatul Transilvaniei. Vol. II, București, 1979, p. 214): „În limba română termenul cetate derivă din latină, nu însă din latinescul castrum, ci din civitas, care înseamnă în înțelesul obișnuit, oraș în general, oraș întărit, oraș-cetate la origine (città în italiană, cité în franceză). Cetate este tipul de fortificație corespunzător termenului chateau fort în franceză, fortezza în italiană, burg în germană”. Este clar, că trebuie deosebit castrum = fortăreața = fortezza = chateau fort = Burg = vár de civitas = oraș întărit = città = cité = Stadt = város; deosebirea trebuie introdusă și în vorbirea curentă, deoarece nu este logic, ca un termen comun pentru toate limbile romanice, să însemne în limba română altceva, decât în celelalte limbi romanice surori. Numai orașul întărit medieval este o cetate (civitas, città, cité), nu și castrul, fortăreața (= fortezza, chateau fort). Acad. Ștefan Pascu spune clar (p.167): „... deoarece așezate din jurul castrului, orașele au umbrit castelele, luându-le locul, ca importanță și durată în timp,

discută astfel etimologia cuvântului „Hnedoara”: „Sufixul maghiar văr – cetate”⁵³ - s-a transformat în sufixul românesc *-oara* precedat de vechiul nume al localității. Cunoaștem astfel: Temesvár – Timișoara, Segesvár – Sighișoara și altele, tot așa Hunyadvár – Hunedoara”. Velescu are, desigur, dreptate, Hunedoara vine de la Hunyadvár (nume atestat chiar în documentul de danie al lui Sigismund din 1409), dar numele maghiar este exact traducerea termenului latinesc de „castrum Huniad”, ce este atestat documentar ca atare⁵⁴, iar în limba germană ca „slos Hwnyad”⁵⁵. Este cunoscut, că termenul maghiar „văr” (fortăreață)⁵⁶ s-a transformat în limba română în „-oara” iar „város” în „oraș” pe la anul 1400⁵⁷. Această preluare în limba română este privită de Sacerdoțeanu și Stoicescu ca un semn al continuității românilor în nordul Dunării (dacă românii ar fi imigrat din sudul Dunării, are fi venit de acolo cu termenii de „polis” sau „grad”)⁵⁸.

mai ales că orașele respective s-au înconjurat ele însele cu brăuri de ziduri, mai puternice și mai trainice decât ale castrelor, împodobite cu turnuri și bastioane, numeroase și impunătoare, apărătoare și a orașelor și a castrelor. De aceea nu totdeauna și nici toți cei ce se ocupă cu asemenea așezări nu fac deosebire între vechile nuclee ale așezărilor, castrele, și orașele propriu-zise, caracterizându-le și pe unele și pe altele cetăți, iar fortificațiile ocrotitoare, zidurile cetăților. În realitate este vorba de două unități structurive, succesive în timp și concentrice în spațiu, una mai mică și mai veche, nucleul, castrul, alta de vârstă ceva mai tânără și mai cuprinzătoare ca înainte, orașul”. Pe pag. 197 acad. Pascu arată: „din suburbiile unui castru s-au dezvoltat Clujul, Timișoara, Oradea, Sibiu, Curtea de Argeș, Suceava etc.” – iar noi mai adăugăm și „Hunedoara”. Castelul Huniazilor din „Hunedoara” este, deci, așa cum îl numesc documentele originale medievale („castrum Hunyad”, „Hunyadvar”) un castru = o fortăreață, și nu o cetate (= civitas); termenul de cetate trebuie să revină exclusiv orașului întărit, „civitas Huniad”, la poalele centrului.

⁵³ Velescu (v. nota 19), p. 11: document din 8 martie 1443, în care Ioan Românul scrie „in castro de Hunyad” – Suciuc și Constantinescu (v. nota 44): doc. nr.47 din 6 februarie 1456: „Nos Ioannes de Hunyad ... vobis egeegis castellanis castrorum nostrorum Solymus, Hunyad et Dewa”.

Pesty (v. nota 24): doc. nr.359 din 22 octombrie 1505: „Castrum Illustrissimi et generosi domini nostri, domini Johannis Corvini lyphonie ducis, ac Regnorum Dalmacie Croacie et Sclauonie Bani, Hwnyad vocatum, in partibus Transilvanie habitum, simulcum Castellis Haczak, Morsyna et Monosthor, ac Oppidis, villis et vniuersis pertinencys”; doc. nr. 362 din 20 martie 1509: „Johannes Bekews Castellanus Castri Hwnyadh”; doc. nr. 364 din 30 mai 1510: „datum in Castro Hwnyadh”; doc. nr. 368 din 20 decembrie 1511: „Ego Ladislaus de Folth Castellanus Castri Hwnyadh”; doc. nr. 369 din 28 decembrie 1511: „Ego petrus pathochy de Iregd Castellanus Castri Hwnyadh”.

Iosif Pataki: Domeniul Hunedoara la începutul secolului al XVI-lea, București, 1973: doc. nr. 27 din 1510-1511: „Castrum Hwnyad”; doc. nr. 1 din 1511-1513: „castrum Hwnyad”; doc. 5 din 1516-1517: „castrum Hunyadt”; doc. nr. 6 din 1516-1517: „in castro Hunyad, castellanus castri Hwnyad” etc.

⁵⁴ Pataki (v. nota 53): doc. nr. 2 din 1512: „vom slos Hunyad”.

⁵⁵ Cuvântul „văr” din limba maghiară provine din limba iraniană și a fost preluat de maghiari încă în timpul, ce se aflau în vechea lor patrie în vecinătatea Uralului – v. Gerevich László: *Budapest története* (Istoria Budapestei), vol. I, Budapesta, 1973, p.241.

⁵⁶ Aurelian Sacerdoțeanu, *Cu privire la problema continuității poporului român*, în Studii, 23, 1970, p. 16; Nicolae Stoicescu, *Continuitatea românilor*, București, 1980, p. 226. Al. Rosetti, *Istoria limbii române*, București, 1968; aici. Pp.418-419

⁵⁷ Stoicescu (v. nota 56), p.226.

⁵⁸ DRH. D.I. (v. nota 30), doc. nr.327 și documentul nr.2460 (la Gündisch – v. nota 38), eliberat de Ioan Românul „in Hwnya” la 6 iunie 1443, este scris – neîndoios – în castrul = castelul său, cum

Urmărind numele folosite de Ioan Românul pentru el și pentru fratele său „Johannes minor de Hunyad”, vedem că el nu se titulează niciodată „de Hunyadvár” (deci: de Hunedoara), ci doar „de Hunyad”. Când în 15 septembrie 1455 eliberează un document ⁵⁹ în castelul său, precizează că îl dă „ex castro nostro Hwnyad” = „din castrul nostru Huniad”, iar când în 17 iulie 1445 eliberează un document ⁶⁰ în orașul civil la poalele castelului, el precizează că îl dă în „Ciuitate nostra Hwnyad” = „în orașul întărit al nostru Huniad”, iar când ține tribunal în 1445, îl ține tot în „Ciuitate nostra Hwnyad vocata” ⁶¹. Este simplu de înțeles, că Ioan Românul cunoaște foarte bine, care este diferența între „Hunyadvár”, cu înțelesul de „castrum Hunyad” (fortăreața, castelul Hunyad), și toponimul simplu „Hunyad”. Acest toponim simplu „Hunyad” este numele de bază a tot teritoriului numit de puterea ungară „Comitatus Hunyadiensis, Comitatus Hwnyadyensis” ⁶². Numele „Huniad” este fără îndoială mult mai vechi decât primul castru („vár”) construit aici înainte de 1364. Nu încape îndoială, că numele „Huniad” a fost preluat de administrația regală ungară de la populația băștinașă română, care l-a folosit așa sau foarte asemănător. Ne întrebăm acum, de ce a mai preluat poporul român termenul de Hunyadvár = Hunedoara și n-a rămas la numele nemaghiarizat, ca în cazul Clujului, care de maghiari a fost numit „Clusvár” îndată ce au construit aici un castru regal. Plecând de la convingerea că numele „Huniad” este cel anterior venirii stăpânirii ungare în aceste părți ardelene ⁶³, concludem că el este de preferat din punct de vedere istoric, pentru a denumi comitatul stăpânit de Ioan Românul. Nu ne este de fapt, permis să trecem peste voința lui Ioan Românul de a se mai numi „de Hunyad” (deci cu numele întregului district românesc), și să-l numim așa cum nu s-a numit singur niciodată – „de Hunyadvár” = „de Hunedoara” (deci numai cu numele castrului, castelului).

Dar la acest titan al istoriei Ardealului și al românilor nu este cel mai important, că îl numim „de Huniad” (învechit, dar corect) sau „de Hunedoara” (actual, dar greșit), ci faptul că accentuăm, că numele lui corect este Ioan Românul.

ne arată și documentele nr.2758 din 1458 și nr.2763 din 1452 date „in Hwnyad” de „Ffranciscus Literatus, castellanus de Hwnyad”.

⁵⁹ Pesty /v. nota 24), doc. nr.296, pp.389-390.

⁶⁰ Densușianu (v. nota 22), doc. nr.1097, pp. 271-272.

⁶¹ Pataki (v. nota 53), doc. nr.7, 9, 44, 65 etc.

⁶² Doar cronicarul muntean Radu Popescu (la: Mihail Gregorian: *Cronicari munteni*. I., București, 1984; aici: p. 112) a scris: „Cetatea ot Clujvar”.

⁶³ Cartea coordonatorilor Ștefan Pascu și Ștefan Ștefănescu, *Jocul periculos al falsificării istoriei*, București, 1968; aici: p. 49-55; Virgiliu Ștefănescu-Drăgănești: *Dovezi de ordin lingvistic ale continuității poporului român în mileniul I al erei noastre*, în „Contemporanul”, nr.11 din 14 martie 1986) dovedește că, cuvântul „Ardeal” este un cuvânt indo-european anterior intrării maghiarilor în teritoriile noastre. Cuvântul Ardeal este, deci, de preferat celui de Transilvania, care înseamnă „Țara de dincolo de păduri, pentru cei din afara ei” (p. 9 în cartea lui Ștefan Pascu: *Ce este Transilvania? = Was ist Siebenbürgen?* Cluj-Napoca, 1983) și este un termen al cancelariei regale ungare.